

İSRAİL DEVLET POLİTİKASI OLARAK SİSTEMATİK İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE

Systematic Torture and Ill-Treatment as an Israel State Policy

Salih GÜNAY*

Öz: Bu çalışma, İsrail'in Gazze'de özellikle gözaltı ve alıkonulma süreçlerinde Filistinlilere yönelik uyguladığı sistematik işkence ve kötü muamele uygulamalarını belgeleyerek mahiyetini açığa çıkarmayı ve bu sistematik eylemlerin uluslararası insan hakları hukukuna aykırılığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, işkence yasağının uluslararası hukukta mutlak ve emredici bir norm olduğu vurgulanarak İsrail'in bu yasağı hangi uygulamalarla (çıplak arama, tecavüz, köpekli saldırı, uzun süreli aç-susuz bırakma, dayak, cinsel saldırı) nasıl ihlal ettiği somut verilerle (görsel kanıtlar, uluslararası medya raporları ve tanıklıklar) aracılığıyla ortaya konmuştur. Çalışmada ayrıca Filistinlilere yönelik şiddet ve özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişilerin tutulma koşulları da mercek altına alınmıştır. Çalışmada kullanılan yöntem, vaka analizine dayalı betimsel yaklaşımdır. Elde edilen bulgular, söz konusu uygulamaların güvenlik gerekçeleriyle izah edilemeyecek kadar sistematik ve kasıtlı olduğunu, kişilerin fiziksel bütünlüğüne zarar vermeyi, onları aşağılamayı ve psikolojik olarak yıpratmayı amaçladığını göstermiştir. Çalışma, uluslararası insan hakları hukuku uyarınca işkence yasağının mutlaklığı ilkesinin altını çizirken, uluslararası toplumun bu ihlallere karşı daha etkin tepki vermesi gerektiğine dikkat çekmektedir. **Anahtar Kelimeler:** Uluslararası İnsan Hakları Hukuku, İşkence ve Kötü Muamele Yasağı, Özgürlüğünden Mahrum Bırakılma, İsrail, Filistin.

Abstract: This study aims to document the systematic torture and ill-treatment practices that Israel applies to Palestinians in Gaza, especially during the detention and detention processes, to reveal their nature and to reveal the violation of international human rights law of these systematic actions. In this context, it is emphasized that the prohibition of torture is an absolute and imperative norm in international law, and how Israel violates this prohibition (strip search, rape, attack with dogs, prolonged deprivation of food and water, beating, sexual assault) is revealed through concrete data (visual evidence, international media reports, and testimonies). In addition, violence against Palestinians and the conditions of detention of those deprived of their liberty were examined. The method used in the study is a descriptive approach based on case analysis. The findings have shown that the practices in question are systematic and deliberate, and that they aim to harm the physical integrity of individuals, to humiliate them, and to wear them down psychologically. The study underlines the absolute principle of the prohibition of torture under international human rights law and draws attention to the need for the international community to respond more effectively to these violations. **Keywords:** International Human Rights Law, Prohibition of Torture and Ill Treatment, Deprivation of Liberty, Israel, Palestine.

* İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, slhgnyl8@hotmail.com, ORCID: 0009-0001-9817-5655

Makale Geliş Tarihi: 21.04.2025, Makale Kabul Tarihi: 14.07.2025

DOI: 10.59162/tihek.1681322

GİRİŞ

İnsanın hak mücadelesi uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan her talebi ya da anlaşmazlığı, insanın doğasına ve adalet duygusuna uygun, makul bir çözümü ortaya koymaya çalışan girişimler olmuştur. Bu amaçla tarihin her döneminde çeşitli kurallar, ilkeler, sistemler ya da anlayışlar ihdas edilmiştir. İnsanlığın son bin yılında bu amaçla ortaya çıkan anlayışlardan birisi de insan haklarıdır. Gereklik düşüncesine dayanan bir anlayışın tezahürü olan insan hakları, insanın bir hak öznesi olarak çeşitli taleplerde bulunabilmesinin mümkün kılınmasını hedeflemektedir.

İnsan hakları düşüncesi, hak öznesi olan insanın her hal ve şartta korunmasının gerekli olduğu anlayışına, başka bir ifadeyle insanın “şerefli/onurlu bir varlık” olduğu tahayyülü üzerine inşa edilmiştir. Birçok dini ve felsefi anlayışla uyumlu olan bu düşünce, insanın zamandan, coğrafyadan ve diğer bahsedilen ayrıcalıklardan bağımsız olarak şerefine halel getirecek eylemleri önlemeyi garanti etme çabasını amaçlamaktadır. 2. Dünya Savaşı’nın yarattığı yıkımların akabinde yoğun olarak yasalaşan ve kurumsallaşan insan hakları düşüncesi, içerdiği haklar kümesi sayesinde bu garantilerin hayata geçirilmesini gaye edinmiştir.

Bu haklar kümesinin en müstesna alt kümelerinden birisi de hak öznelerinin, işkence ve kötü muamele oluşturulan eylem ve işlemlerden korunmasıdır. Bu hak, insan haklarının da gayesi olan insan onurunu doğrudan ve kasıtlı bir şekilde hedef alan bir mahiyete sahip olduğundan insan hakları doktrin ve uygulamasında istisnası olmayan tek hak olarak kategorize edilmiştir. Bu ehemmiyetine ve elastik olmayan yasaklarına rağmen işkence yasağının uygulamada sıklıkla ihlal edildiği de bir gerçektir. Ekim 2023’ten bu yana İsrail’in işgali altındaki Filistin’de, özellikle de Gazze’de yaptığı saldırılar insan hakları kümesinde yer alan bütün hakları yoğun ve sistematik bir şekilde ihlal eden neticelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu çalışma, İsrail’in Filistin’de yaptığı işkence yasağı ihlallerini ortaya koymayı hedeflese de bu noktada geniş bir yelpazede yoğun olarak diğer hakların da ihlal edildiğinin vurgulanması gerekmektedir.

İsrail’in Filistin’de başlattığı işgal hareketiyle eş zamanlı olarak işkenceyi sistematik bir devlet politikası olarak hayata geçirdiği de görülmektedir. İsrail’in bu dönemdeki pratiklerinin sistematik ve devlet politikası şeklinde zuhur ettiğine ilişkin çok sayıda delil ortaya koymak mümkündür. Çalışma bağlamında, devlet görevlilerinin açıklamaları, ortaya çıkan görüntüler, tanık beyanları, uluslararası kurum ve kuruluşların tespitleri bağlamında bu hakikatin bir kez daha delillendirilip vurgulanması amaçlanmıştır.

Aynı sonuca götürecek çok sayıda örneklem bulunmasına rağmen bu çalışmada en çarpıcı olduğu değerlendirilen somut veriler ışığında İsrail'in terör örgütlerine öykünerek gerçekleştirdiği işkence eylemlerine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca bu eylemlerin bir amaç birliği dâhilinde ve bir politika olarak sistematik bir biçimde uygulandığına işaret edilmektedir.

İsrail'in Filistinlilere yönelik sistematik işkence ve kötü muamele eylemleri uzun bir geçmişe dayanmakla birlikte özellikle, 7 Ekim 2023 tarihinden sonra İsrail'in Gazze'de başlattığı işgal harekâtı sonrasında bu eylemler ciddi bir yoğunluk kazanmıştır. Bu yüzden de çalışmada zaman aralığı olarak İsrail'in 7 Ekim 2023 tarihinden sonra gerçekleştirdiği işkence ve kötü muamele eylemlerine odaklanılmıştır. Ayrıca Batı Şeria ve Doğu Kudüs gibi Filistin şehirleri çalışmanın kapsamı dışında bırakılarak ana odak nokta olarak Gazze ve Gazzeliler belirlenmiştir.

İşkence ve kötü muamele yasağının ihlaline dönük müdahaleler beş farklı müdahale biçimi şeklinde tezahür edebilir. Bu müdahale biçimlerinden genel hatlarıyla ele alınması daha geniş bir çalışma gerektirmektedir. Özellikle Filistin'in Gazze şehrinde yaşanan mevcut insani krizin Gazze halkını gayri insani şartlarda yaşamaya zorlaması durumunu, bu çalışmanın kapsamını aşacağından çalışmada, yalnızca doğrudan şiddet ve alıkonulma merkezlerinde tutulan özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişilerin tutulma koşullarına odaklanılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde işkence ve kötü muamelenin kavramsal çerçevesi ele alınmış ve akabinde uluslararası anlaşmalar ve belgelere göre işkence ve kötü muamele yasağının normatif çerçevesi ortaya konmuştur. Devam eden bölümde ise İsrail'in devlet politikası olarak sistematik hale getirdiği işkence ve kötü muameleler somut örneklerle belgelendirilip uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. İŞKENCE

İşkence ve şiddet düzeyine göre farklılık gösteren “insanlık dışı muamele/ceza” ile “aşağılayıcı muamele/ceza” gibi birtakım muamele ve cezalar ulusal hukukların yanı sıra insan haklarını düzenleyen çok sayıda uluslararası hukuk metni ile bölgesel nitelikteki bildiri ve sözleşmeler tarafından da mutlak suretle yasaklanmıştır (Yazar, 2023: 201). Konunun hem Birleşmiş Milletler (BM) gibi küresel düzeyde faaliyet gösteren bir kuruluş hem de Avrupa Konseyi ve Amerikan Devletleri Örgütü gibi faaliyetleri belirli bölgelerle sınırlı bölgesel nitelikteki ku-

ruluşlar tarafından da ele alınması, işkencenin belirli bir bölge veya ülkeye özgü bir sorun olmadığını, aksine siyasal sistem ve rejimlerden varest e küresel bir sorun olduğu ve etkili önlemler alınmadığı sürece de her an ortaya çıkabileceğini açık bir şekilde göstermektedir.

Görece eski tarihli sözleşme ve bildirgelerin işkence yasağını mutlak bir yasak olarak genel hatlarıyla ele aldığı görülmektedir. Bu kapsamda, özellikle 1948 tarihli BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), 1966 tarihli BM Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi gibi belgeler örnek verilebilir. Söz konusu insan hakları metinlerindeki mutlak yasağa rağmen işkencenin dünya genelinde büyük bir problem alanı olarak varlığını korumasının da etkisiyle, daha yakın tarihli bazı sözleşmeler doğrudan işkence konusu ele almıştır. Bu yaklaşım, sorunsala verilen ehemmiyeti göstermenin yanı sıra işkencenin medeni dünyada yerinin olamayacağı ve bu ihlalin hiçbir surette göz ardı edilemeyeceğinin de bir nişanesi olarak kabul edilebilir. Bu amaçla hazırlanan 1984 tarihli BM İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ve ya Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme (BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi), 1987 tarihli Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı ya da Küçültücü Ceza veya Muamelesinin Önlenmesine Dair Sözleşme ve yine 1987 tarihli İşkencenin Önlenmesi ve Cezalandırılması için Amerikalılar Arası Sözleşme gibi belgeler, işkence olgusunu çok daha geniş bir yelpazede ele almış ve işkenceyle etkin bir şekilde mücadelede çeşitli mekanizmalar ihdas etmiştir.

İşkence, uluslararası sözleşmelerde kötü muamele oluşturan eylem ve cezalar ile birlikte düzenlenmişse de kötü muamele biçimlerinden bazı açılardan farklılaşmaktadır. Yürürlüğe girdiği 1987 tarihinden itibaren işkenceyle ilgili birçok belgeye esin kaynağı olmuş BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi, işkenceyi tanımlamış ve işkencenin diğer kötü muamele biçimlerinden ayrılan unsurlarına yer vermiştir. Bu sözleşmenin ilk maddesine göre işkence tanımı şu şekildedir (BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi, 1984: Madde 1):

“Bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözet en herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ıstırap veren bir fiildir.”

Yapılan tanımdan da anlaşılacağı üzere işkence suçunun oluşması için dört unsurun bir arada olması aranmaktadır. Öncelikli olarak bir fiilin işkence niteliği kazanabilmesi için kişi üzerinde bedensel veya ruhsal bir acı veya ıstırapa yol

açması gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, işkencenin sırf bedensel ıstırap meydan getiren fiillerden oluşmayıp manevi ağır acı veya ıstırabı da içermesidir (Doğru ve Nalbant, 2012: 137). Yani işkence niteliği kazanmış bir fiil, fiziksel şiddet niteliği taşıyan bir fiil şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, mağduru psikolojik olarak çökertip, onu ruhsal yönden acıya gark eden manevi nitelikteki bir fiil şeklinde de olabilir (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi [AİHM], Gäfgen/Almanya, 2010: 108).

BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi'nin (1984) tanımı çerçevesinde bir fiilin işkence olabilmesinin ikinci unsuru, fiilin kasten işlenmiş olmasıdır. Taksir veya ihmalle işkence suçu işlenemeyeceği gibi bir fiilin işkence olarak tanımlanabilmesi için failin onu bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesi gerekmektedir (AİHM, Corsacov/Moldova, 2006: 84).

İşkencenin diğer bir unsuru da işkence fiilinin belirli bir amaç çerçevesinde gerçekleştiriliyor olmasıdır. İşkencenin varlığından bahsedebilmemiz için failin eylemini bilerek ve isteyerek yapmasının yanı sıra eylemin özel bir amacının olması zorunludur. Kişide derin bir acı meydana getiren eylemin aynı zamanda bilgi elde etme, itiraf alma, cezalandırma, korkutma gibi özel amaçlara hizmet etmesi gerekir (AİHM, Salman/ Türkiye, 2000: 114).

İşkencenin dördüncü ve son unsuru ise işkence yasağını ihlal eden fiilin bir kamu görevlisi tarafından veyahut da kamu görevlisinin bilgisi ve onayıyla üçüncü bir kişi tarafından meydana gelmesi gerekliliğidir. İşkenceyle ilgili uluslararası metinler işkenceyi, faile özgü suç şeklinde düzenlemiştir. Dolayısıyla herkes işkence faili olamayacağı gibi, işkence yasağını ihlal eden fiili işleyen kişinin belirli sıfat veya özellikleri taşıması gerekir (Üzülmüş, 2005: 232). Yani fail, kamu otoritesiyle resmi bir ilişki içerisinde olan kamu görevlisi olabileceği gibi, kamu otoritesinin rızası, bilgisi veya teşvikiyle işkence fiilini işleyen özel bir kişi de olabilir.

B. KÖTÜ MUAMELE

İşkence yasağı bugün uluslararası hukukun en önemli mücadele alanlarından biri haline gelmiş olmakla birlikte; konuyu ele alan metinlerin neredeyse tamamı işkenceyle birlikte zalimane davranış, insanlık dışı muamele ve ceza, aşağılayıcı muamele ve ceza gibi olgulara da yer vermektedir. Unsurları itibarıyla işkenceden farklılık arz eden bütün bu muamele biçimlerini ve cezaları karşılamak için literatürde yaygın bir biçimde şemsiye bir kavram olan “kötü muamele” ifadesi kullanılmaktadır. Kötü muamelenin işkence terimiyle birlikte zikredilmesinden dolayı, kötü muamelenin de işkence kadar ağır bir suç olduğunu, birey onurunu

işkence kadar etkilediğini, fiziksel ve ruhsal bakımdan kişide derin acı ve ıstıraba yol açtığını söylemek mümkündür (Reidy, 2002: 24-25).

BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi kötü muameleyi tanımlarken referans olarak işkence kavramından hareket etmektedir. Sözleşme'ye göre kötü muamele şu şekilde tanımlanmaktadır (BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi, 1984: 16):

“İşkence derecesine varmayan diğer zalimane, gayriinsani veya küçültücü muamele veya ceza gibi fiillerin, bir kamu görevlisi tarafından veya onun teşviki veya açık veya gizli muvafakati ile veya resmî sıfatıyla hareket eden bir başka şahıs tarafından işlenmesini.”

Bu tanıma göre kötü muameleyi işkenceden ayıran temel unsurlar; fiilin mağdur üzerinde yarattığı acının yoğunluğu ile fiildeki kast unsurudur.

Kötü muamele fiilinin de tıpkı işkencede olduğu gibi bir kamu görevlisi ya da kamu görevlisinin rızası, teşviki veya muvakkatiyle hareket eden üçüncü bir kişi tarafından işlenmesi gerekir. Ancak bu fiil sonucunda mağdurun hissettiği acı, işkence fiili sonucunda ortaya çıkan acı kadar “ağır” bir acı olmamaktadır. Diğer bir ifadeyle kötü muameledeki acı, belirli bir asgari ağırlık düzeyine ulaşmış olmakla birlikte, işkenceye oranla yoğunluk bakımından mağdurun canını daha az acıtmaktadır (Kudla/Polonya, 2000: 91-92). AIHM, işkence ve kötü muamele arasındaki farkı değerlendirirken bazı belirleyici kıstasları göz önünde bulundurur. Mahkeme özellikle önüne gelen işkence ve kötü muamele davalarında, fiilin mağdur üzerindeki yarattığı acı seviyesini değerlendirirken “*fiilin uygulanma süresini*”, “*fiilin yoğunluğunu*”, “*fiilin uygulandığı koşulları*”, “*mağdurun yaşı*”, “*mağdurun cinsiyeti*”, “*mağdurun sağlık durumu*” gibi hususları göz önünde bulundurur (Assenov ve Diğerleri/ Bulgaristan, 1997: 94).

Çoğunlukla tutulma ve gözaltı yerlerinde karşılaşılan kötü muamele için özel bir amaca özgülenmiş kast aranmaz. Kötü muamelede mağdura acı verme, onu utandırma veyahut aşağılama gibi özel bir amaç söz konusu değildir. Fakat bu durum kasıtlı kötü muamelenin varlığına da engel teşkil etmez. Pek tabii belirli bir şiddet düzeyine ulaşmamış ve kasıtlı bir şekilde işlenmiş kötü muamele fiilleri de olabilir (Doğru ve Nalbant, 2012: 140).

II. MÜDAHALE BİÇİMLERİ VE DEVLETİN SORUMLULUĞU

Uluslararası hukukta mutlak bir yasak olarak düzenlenen işkence ve kötü muamele, diğer birçok temel insan hakkından farklı olarak herhangi bir istisnaya tabi tutulmamıştır. Hiçbir hal ve şartta askıya alınamayan işkence yasağı savaş,

saldırı, işgal gibi durumlarda bile ihlal edilemeyecek haklar kategorisi içerisinde yer almaktadır. Uluslararası hukukta emredici kural (*jus cogens*) olarak ön plana çıkan yasak, uluslararası kamu düzeninin de temel taşlarından birini oluşturur (Doğru ve Nalbant, 2012: 125).

Bireyin maddi bütünlüğü ile onurunu korumayı amaç edinen işkence ve kötü muamele yasağının ihlaline dönük müdahaleler farklı şekillerde tezahür etmektedir. Bu müdahale biçimleri genel hatlarıyla 5 ana grup şeklinde tasnif edilmektedir. Bunlardan ilki mağdura **doğrudan şiddet** uygulanmasıyken; ikincisi özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin **insan onuruna aykırı tutulma koşullarında** barındırılmasıdır. Üçüncü grupta iade edilen veyahut sınır dışı edilen kişinin gideceği ülkede işkence ve kötü muamele **riskiyle karşılaşması varken**, dördüncü grupta kişiye insan onuruyla bağdaşmayan **cezalar verilmesi hususu bulunmaktadır**. Kişileri gayriinsani şartlarda yaşamaya **zorlayan koşullar oluşturmak** da yine işkence ve kötü muamele yasağını ihlal eden diğer müdahale biçimlerinin beşincisi olarak ön plana çıkmaktadır. (Doğru ve Nalbant, 2012: 126).

İşkence ve kötü muameleyle mücadelede kuşkusuz en önemli görev devletlere aittir. Bu yüzdendir ki devletlerin işkence yasağı kapsamında bazı yükümlülükleri bulunmaktadır. Bunlar devletin maddi ve usul yükümlülüğü olmak üzere ikiye ayrılır. Devletin hiç kimseye organları ve görevlileri vasıtasıyla işkence ve kötü muamele uygulamaması devletin maddi nitelikteki negatif yükümlülüğünü oluştururken; devletin bireyi işkence ve kötü muameleyle karşı korumak için önleyici hukuki ve fiili tedbirleri alması devletin maddi nitelikteki pozitif yükümlülüğünü oluşturmaktadır (AİHM, Z ve Diğerleri/Birleşik Krallık, 2001: 72-73). Devletin negatif sorumluluğu bağlamında bireye işkence etmesi yasak olduğu gibi pozitif sorumluluğu bağlamında da bireyi *üçüncü* kişinin *şiddet*, istismar ve ihmeline karşı koruma; ve alıkonulma merkezlerinde insani tutulma koşullarda tutma yükümlülüğü bulunmaktadır (Reidy, 2002: 12).

Devletin usul yükümlülüğü ise işkence ve kötü muamele vakalarını ve bu konudaki iddiaları etkili bir **şekilde** soruşturma yükümlülüğüdür. BM **İşkence-nin Önlenmesi** Sözleşmesi'ne göre işkence fiilinin işlendiğine dair makul gerekçeler var ise devlet, yetkili makamlar aracılığıyla derhal ve tarafsız bir soruşturma yapmakla sorumludur (BM **İşkencenin Önlenmesi** Sözleşmesi, 1984). **İşkence** ve Diğer Zalimane, **İnsanlık dışı** veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Araştırılması ve Belgelendirilmesi **İçin** Kılavuz (İstanbul Protokolü) etkin bir soruşturmanın amaçlarını; maddi olayın ortaya **çıkması**, işkence ve kötü muamele vakalarının tekrarının yaşanmasının **önlemesi**, sorumluların belirlenmesi

ve hesap vermesi, mağdura sağlık ve rehabilitasyon başta olmak üzere belirli bir giderim sağlanması şeklinde belirtir (İstanbul Protokolü, 2022: Ekler 1, Madde 1).

III. İSRAİL DEVLET POLİTİKASINDA İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE BİÇİMLERİ

İsrail işgal ordusunun Ekim 2023 tarihinde Filistin şehri Gazze'ye yönelik havadan, karadan ve denizden başlattığı geniş saldırı ve istilayla sayıları on binleri bulan sivil, işgal güçleri tarafından katledilmiştir. Ölenlerin yüzde 70'ini kadın ve çocuklar oluşturmaktadır (BM İnsan Hakları Konseyi, 2024: 2). Büyük bir yıkımın yaşandığı şehirde, yerleşim merkezlerinin yüzde 70'i işgal ordusu tarafından yıkılmış, nüfusun yüzde 83'ü ise zorla yerinden edilmiştir (BM İnsan Hakları Konseyi, 2024; International Displacement Monitoring Center, 2024). Gazze'ye yönelik gerçekleştirdiği saldırılarda hiçbir ahlaki sınır gözetmeyen İsrail, uluslararası insancıl hukukunu da hiçe saymıştır. Saldırılarda, yasaklı silahların kullanılması başta olmak üzere, savaş sırasında bile dokunulması yasak olan ve ihlali durumunda savaş suçu olarak kabul edilen hastane, ambulans, ibadethaneler, okullar, BM ve yardım kuruluşlarına ait yerleşke ve ofisler, yerinden zorla edilmiş kişilerin kaldığı kamplar, basın ofisleri ve sivil yerleşim yerleri bütün uluslararası tepkilere rağmen defaatle bombalanmış ve Gazze'deki sivil altyapı neredeyse tamamen yok edilmiştir (Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü, 2002: 8).

İsrail'in insan hakları ihlalleri bunlarla sınırlı kalmamış, yaşamın neredeyse bütün alanlarını kapsayan bir hal almıştır. Bunlar içerisinde ön plana çıkan konuların başında kuşkusuz işkence ve kötü muamele ihlalleri gelmektedir. Basına yansıyan haber ve fotoğraflar, sosyal medya hesaplarından yapılan paylaşımlar, İsrailli yetkililerin yaptığı açıklamalar, BM organlarının hazırladığı rapor ve yayınladığı açıklamalar İsrail'in Filistinlere yönelik olarak yoğun bir şekilde uyguladığı sistematik işkence ve kötü muamelenin varlığını ortaya koymuştur (The Public Committee Against Torture in Israel, Adalah -The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel, HaMoked - Center for the Defence of the Individual and Physicians for Human Rights Israel, 2023). 7 Ekimden 2023 tarihinden sonra İsrail askerleri tarafından gözaltına alındıktan sonra özgürlüğünden mahrum bırakılma sürecinin farklı aşmalarında (gözaltı, nakledilme, sorgu, askeri kamp, cezaevi) en az 60 Filistinli hayatını kaybetmiştir (B'TSELEM, 2024: 91). Söz konusu sayısal verilerin İsrail makamlarının kabul ettiği resmi veriler olduğu, gerçek verilerin bu sayının üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.

BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği yayınladığı açıklamada; aralarında kadınların, yaşlıların ve çocukların da olduğu çok sayıda Filistinli sivilin İsrail'in Gazze'deki saldırıları sırasında toplu olarak gözaltına alındığını, söz konusu kişilerin gözaltındayken ciddi kötü muamelelerle karşılaştığını, bu kötü muamelelerin yer yer işkenceye dönüştüğünü ifade etmiştir. Açıklamada, Filistinlilerin maruz kaldığı işkence ve kötü muamele örneklerine de yer verilmiştir. Bu kapsamda özellikle gözaltındaki Filistinlilerin elbiselerini çıkarmaya zorlandığı, gözlerinin bağlandığı, gözaltı merkezine götürülmeden önce kasıtlı olarak aşağılayıcı pozisyonlara sokularak fotoğraf ve videolarının çekildiği, elbiseleri çıkarılarak nakledildikleri, nakil sırasında az miktarda yemek ve su verildiği hususlarına yer verilmiştir (BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 2023).

BM Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UN-RWA) ise İsrail tarafından gözaltına alınıp sonrasında serbest bırakılan Filistinlilerle yaptığı görüşmelere dayanarak hazırladığı raporunda; Filistinli sivillere yönelik gerçekleşen işkence ve kötü muamelenin korkunç boyutlara ulaştığını gözler önüne sermiştir. Raporda kadın, çocuk yaşlı, engelli, hasta, yaralı Filistinlilerin gözaltındayken benzer kötü muamelelere maruz kaldığı ve birçoğunun vücudunda yaşadıkları travma ve kötü muamelenin izlerini taşıdığı ifade edilmiştir. Mağdurların yaşadıkları işkenceler arasında; köpekli saldırı, uzun süre aç ve susuz bırakılma, tuvalet erişimlerinin kısıtlanması, şiddetli dayak, aile üyelerini öldürme ve yaralamakla tehdit etme, elleri ve gözleri bağlı bir şekilde 12-16 saat aralığında dizleri üzerinde oturtmaya zorlama, kadın ve erkeklerin elbiselerini soyup fotoğraflarını çekme, tecavüz ve taciz etme ön plana çıkmaktadır (UN-RWA, 2024).

BM 1967'den bu yana İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İnsan Haklarının Durumu Özel Raportörü olan Francesca Albanese (2024) ise hazırladığı raporunda; Filistinlilerin, İsrail'in işkence merkezlerinde sistematik bir şekilde işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtmiştir. Bu merkezlere götürülen binlerce Filistinlinin kaybolduğunu, büyük bir bölümünün çok ağır koşullarda tutulduğunu ifade eden Raportör, Filistinlilerin bu işkence merkezlerinde yataklara bağlandığını, bundan dolayı tuvaletini altına yapmak zorunda bırakıldıklarını, sağlık hizmetlerinden mahrum bırakıldığını, sağlıksız koşullarda açlığa, işkenceli kelepçelemeye, şiddetli dayağa, elektrikli işkenceye, kişiler ve hayvanlar tarafından cinsel saldırıya uğramaya maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Amnesty International'ın (2024) kayıtlarına göre ise İsrail'deki alıkonulma merkezlerinde bulunan özgürlüğünden mahrum bırakılan Filistinliler, şiddetli

dayak başta olmak üzere köpekli işkence, açlık, dizlerinin üzerinde uzun süre oturma, elleri ve gözleri bağlı bir şekilde bekletilme, vücutta sigara söndürme, zorlayıcı pozisyonlarda uzun süre bekletilme, alay etme, yakınlarını öldürmekle tehdit etme, elbiselerini çıkartma, cinsel saldırı gibi işkence ve kötü muamele yöntemlerine maruz kalmışlardır.

Görüldüğü üzere bahsedilen rapor ve açıklamalarda İsrail'in Filistinlilere yönelik sistematik işkence ve kötü muamele uyguladığı çok açık bir surette ortaya konmuştur. Çalışmanın devam eden bölümünde bu sistematik ihlallere belirli olaylardan birebir örneklemeler yapılacaktır. İlk iki vaka çıplak arama bağlamındaki ihlalleri ortaya koyarken, 3. vaka Filistinli bir şahsın maruz kaldığı tecavüz eylemini farklı boyutlarıyla incelemektedir. 4. vaka ise İsrail'in yaygın olarak kullandığı köpekli işkence yönteminin somut olay bağlamında değerlendirmesini içermektedir.

A. ÇIPLAK ARAMA VAKALARI

Vaka 1: Cenevre merkezli bir insan hakları örgütünün yayımladığı videoda İsrail askerlerinin Gazze'nin kuzeyindeki Beit Lahia'da, yüzlerce Filistinlinin silahlı İsrail askerleri tarafından gözaltına alındığı; gözaltına alınan Filistinlilerin iç çamaşırları hariç diğer bütün kıyafetlerinin çıkartıldığı ve çıplak bir şekilde sokak ortasında oturtularak dizildikleri, birçoğunun ellerinin arkadan kelepçelendiği ve gözlerinin de bağlandığı görülmektedir. Sokakta bekletilen kişilerinden bazılarının elleriyle yüzlerini kapattığı, bazılarının ise başını dizlerinin arasına koyarak yüzlerinin görünmesini engellemeye çalıştığı görülmektedir. Videonun devamında Filistinlilerin çıplak bir şekilde askeri kamyonlara bindirilerek götürüldükleri kameralara yansımaktadır (BBC, 2023).

Görsel 1. Beit Lahia'da Gözaltına Alınıp Sokak Ortasında Çıplak Olarak Bekletilen Filistinliler

Kaynak: BBC, 2023

Görsel 2. Beyt Lahia'da Gözaltına Alınan Filistinliler Kamyonlarla Nakledilirken

Kaynak: BBC, 2023

Vaka 2: CNN International'ın yayımladığı ve Gazze'deki Yermuk Stadyumunda çekildiği tahmin edilen bir başka videoda ise aralarında çocukların da olduğu yüzlerce Filistinlinin elleri arkadan kelepçelenmiş, gözleri bağlanmış bir şekilde iç çamaşırlarıyla stadyumda yan yana dizildiği görülmektedir. Gözaltına alınan kişiler, Şeyh Rıdvan Mahallesi başta olmak üzere, Gazze'nin muhtelif yerlerinden gözaltına alınıp stadyuma getirilmiştir. Askeri araçların ve silahlı İsrail askerlerinin görüldüğü videoda Filistinli bazı kadınların da ellerinin arkadan kelepçelenerek gözlerinin bağlı olduğu görülmektedir. Videonun bir başka yerinde ise Filistinli bir grup kadının, çıplak Filistinli erkeklerin yanlarından geçtiği görülmektedir. İsrail Savunma Kuvvetleri yaptığı açıklamada gözaltına alınan kişilerin üzerinde herhangi bir patlayıcı madde bulundurmaları ihtimaline karşılık kişilerin elbiselerinin çıkartıldığını ifade etmiştir (CNN, 2023).

Görsel 3. Yermuk Stadyumunda Elbiseleri Çıkarılarak Dizilen Filistinliler

Kaynak: CNN International, 2023

Görsel 4. Yermuk Stadyumunda Gözleri Bağlı Şekilde Gözaltına Alınan Filistinliler

Kaynak: CNN International, 2023

İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun danışmanlarından Mark Regev, Sky News TV kanalında katıldığı bir programda spikerin elleri arkadan kelepçelenmiş ve elbiseleri çıkarılarak iç çamaşırları ile yarı çıplak bir şekilde gözaltına alınan Filistinlilerin görüntülerine ilişkin sorduğu soruya; “Öncelikle unutmayın burası Ortadoğu ve hava oldukça sıcak özellikle güneşli günlerde gömleğinizi çıkarmanızın *istenmesi hoş olmayabilir ama bu dünyanın sonu da değil.*” şeklinde ifadeler kullanması, İsraili yetkililerin özgürlüğünden mahrum bırakılmış Filistinlilere dönük soyma işleminin kasıtlı bir politikanın ürünü olduğunu ortaya koymaktadır (Sky News, 2023).

Kişilerin elbiselerinin çıkarılarak iç çamaşırlarıyla kalacak şekilde üstünün aranması, çıplak olarak bekletilmesi veyahut da bu şekilde bir yerlere nakledilmesi en belirgin işkence ve kötü muamele fiillerinden birini oluşturmaktadır. Mağdurlar bu yöntemle en çok gözaltı işlemi sırasında veyahut da alıkonulma merkezinde tutulduğu sıradaki aramalarda maruz kalmaktadır.

BM Mahpusların Islahı için Asgari Standart Kurallar bilinen yaygın ismiyle Nelson Mandela Kuralları'na göre aramaların,

“İnsanlık onuruna ve aranılanların mahremiyetine saygılı olacak şekilde ve aynı zamanda ölçülülük, yasallık ve gereklilik ilkeleri çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Aramalar, rahatsız etme, göz korkutma ya da mahpusun mahremiyetine gereksiz yere müdahale etmek için kullanılmayacağı gibi soyma ve beden boşluklarının aranması dâhil rahatsız edici aramalara ancak mutlak bir gereklilik söz konusuysa başvurulur (Nelson Mandela Kuralları, 2015: 50-51-52).

Üst aramasının yapılması ancak güvenliği sağlamak, suç işlenmesi önlemek gibi mutlak bir gerekliliğe dayanması gerekiyor. Böyle bir ihtiyacın varlığında bile müdahalenin ölçülü ve amaca özgü olması gerekir ki ölçülülüğün aşılması durumunda işkence ve kötü muamele yasağının ihlali ortaya çıkar.

AİHM de tutuklamalar esnasında yapılan çıplak aramaların ancak insan onuruna saygı gösterme ve aramanın meşru bir amaca hizmet etmesi şartlarına bağlı olması koşuluyla AİHS'nin işkence ve kötü muameleyi yasaklayan 3. maddesine uygun olabileceğini belirtir (Wieser /Avusturya, 2007: 39). Bunun yanında Mahkeme özgürlüğünden mahrum bırakılmış ya da tutuklanmış bir kişinin başkalarının önünde elbiselerinin çıkarılarak soyunmak zorunda bırakılması eyleminin AİHS'nin 3. maddesine aykırılık teşkil ettiğini belirtmiştir (Frerot/ Fransa, 2007: 47-48). Mahkeme ayrıca, bir erkeğin bir kadının önünde soyunmaya zorlamanın kişiye açık bir saygısızlık göstergesi olduğuna ve Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı-

rı olarak insanlık onurunu zedelediğine kanaat getirmiştir (AİHM, Valašinas / Litvanya, 2001: 117). Uluslararası standartlar ve ilgili mahkeme içtihatları bağlamında değerlendirildiğinde özgürlüğünden mahrum bırakılmış bir kişinin soyunmak zorunda bırakılmasının genellikle aramalar sırasında güvenliği sağlamak veya suç işlenmesini önlemek gibi bazı mutlak gereklilikler halinde makul karşılandığı görülmekte ancak böyle bir durumun varlığında bile ölçülülüğe riayet edilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Birinci olay özelinde değerlendirildiğinde video- dan da anlaşılacağı üzere İsrail askerleri tarafından gözaltına alınan Filistinlilere yönelik bir arama durumunun söz konusu olmadığı aksine kişilerin aramalarının daha önceden yapıp bitirildiği ve bu kişilerin nakledilmek için toplu olarak sokak ortasında bekletildikleri görülmektedir. Özellikle kişilerin çıplak bir şekilde kamyonlara bindirilmesi ve nakledilirken de çıplak halde olmaları, soyma işleminin arama kaynaklı bir işlem olmadığını ve doğrudan söz konusu kişileri küçük düşürme ve aşağılamaya dönük bir amaç taşıdığını ortaya koymaktadır. Kişilerin nakil için askeri kamyonlara bindirilirken ellerinin arkadan bağlanmış olması (bazılarının elleri sokakta bekletilirken de arkadan bağlı olduğu görülmektedir) ve çıplak bir şekilde sokak ortasında oturtulurken etraflarında silahlı İsrail askerlerinin olması kişilerin etkisiz hale gelmesi anlamına geldiğinden; özellikle güvenliği sağlamak ve suç işlemek gibi istisnai de olsa çıplak arama gerekçesi olarak kabul edilebilecek meşru amaca özgürlükler burada geçerli olmamaktadır.

Ayrıca her ne sebeple olursa olsun bir kişinin başkalarının yanında soyunmak zorunda bırakılması kişiyi küçük düşürme ve aşağılama amacı taşıdığından işkence ve kötü muamele yasağının bir ihlali olarak kabul edilir (AİHM, Frerot/ Fransa, 2007: 47-48). Somut olayda kişilerin sokak ortasında **toplu** bir şekilde soyma işlemine tabi tutulmaları ve çıplak şekilde sokak ortasında **bir arada oturtularak** bekletilmeleri doğrudan bir işkence ve kötü muamele eylemidir. Özellikle sokakta bekleme sırasında bazı kişilerin hissettikleri utancı saklamak adına elleriyle yüzünü kapatmaya çalışmaları, bazılarının ise başını dizlerinin arasında saklayarak yüzlerinin görünmesini engellemeye çalışmaları söz konusu kişilerin yaşadığı aşağılanmanın sarih bir göstergesidir.

Video (Görsel 1 ve Görsel 2) 2023 Aralık ayında çekilmiş olup, video içeriğinden havanın kapalı ve bulutlu olduğu açık bir şekilde gözükmemektedir. Her ne kadar Gazze’de kış aylarında ılıman Akdeniz iklimi hâkim olsa da özellikle kış aylarında hava sıcaklığı 7-8 derecelere kadar düşmektedir. Böyle bir havada bir kişinin çıplak bir şekilde uzun saatler boyunca bekletilmesi ve soğuktan korunması için hiçbir önlemin alınmamış olması (kişiler nakil edilirken bile üstü açık

askeri kamyonların kasalara bindirilmekte) kişinin fiziksel direncini kırmakta ve kişilerin fiziksel acı da yaşamasına sebebiyet vermektedir.

İkinci olaya ilişkin videoda da (Görsel 3 ve Görsel 4) birinci olaydakine benzer hususların varlığı göze çarpmaktadır. Videoda özgürlüğünden mahrum bırakılmış Filistinlilere yönelik herhangi bir aramanın söz konusu olmadığı görülmektedir. Ayrıca özgürlüğünden mahrum bırakılmış Filistinlilerin Gazze'nin farklı bölgelerinde gözaltın alınıp stadyuma getirildiği ve stadyuma getirilmeden önce gözaltına alındıkları esnada aramalarının yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak videoda gözaltına alınmış kişilerin ellerinin arkadan bağlı, gözlerinin bantlanmış bir şekilde etkisiz hale getirildikleri ve tam teçhizatlı İsrail askerlerinin gözetiminde oldukları ve güvenlik açısından tehdit oluşturabilecek bir durumda olmadıkları da net bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla hem video kayıtları hem de olayın gelişim süreci birlikte değerlendirildiğinde, gözaltındaki Filistinlilerin güvenlik gerekçesiyle çıplak aramaya tabi tutuldukları iddiası dayanaktan yoksundur.

Kişilerin toplu olarak çıplak bir şekilde futbol sahasında birbirlerinin önünde bir arada tutulmaları da doğrudan bir işkence ve kötü muamele eylemini oluşturmaktadır. Çünkü bir kişinin başkalarının yanında elbiselerini çıkarmak zorunda bırakılması kişiyi küçük düşürme ve aşağılama amacına hizmet etmektedir. Ayrıca videodaki görüntülerde erkeklerin iç çamaşırlarıyla sahanın ortasında dizleri üzerine çöktürülerek dizilirken, yanlarında gözaltına alınmış Filistinli kadınların da olduğu görülmektedir. Uluslararası içtihatlar göre bir erkeğin bir kadının bulunduğu bir ortamda elbiselerini çıkarmaya zorlanması bir saygısızlık göstergesi olmanın yanı sıra doğrudan kişinin onurunu zedelemeye dönük bir amaç taşır (AIHM, Valaşinas/Litvanya, 2001: 117). Somut olayda kadınların da bulunduğu bir ortamda özgürlüğünden mahrum bırakılmış erkeklerin elbiselerinin zorla çıkarılarak iç çamaşırlarıyla bekletilmeleri kişileri küçük düşürmeyi ve aşağılamayı hedeflediğinden, işkence ve kötü muamele yasağını ihlal etmektedir.

B. TECAVÜZ VAKASI

Vaka 3: İsrail'in "Guantanamo"su olarak adlandırılan ve ülkenin güneyindeki Negev Çölü'nde yer alan Sde Teiman Cezaevi, İsrail tarafından özgürlüğünden mahrum bırakılan Filistinlilere yönelik, insanlık dışı ve vahşi işkencelerle gündeme gelen alıkonulma merkezlerinden biri olmuştur. İsrail'de yayın yapan Kanal 12 isimli televizyon kanalının İsrail askerlerinin Sde Teiman Cezaevinde alıkonulan Filistinli bir erkeğe tecavüz ederken çekilen görüntüleri kamuoyuyla

paylaşması, İsrail'deki alıkonulma merkezlerinde yaşanan işkence ve kötü muameleleri tekrar gündeme getirmiştir. Görüntülerde etrafı jiletli tellerle çevirili bir alanda çok sayıda Filistinlinin elleri başının arkasında yüz üstü yatırıldığı ve yanı başlarında da üniformalı ve kafalarında siyah kar maskesi olan İsraili görevlilerin olduğu görülmektedir. Vaka sırasında, iki görevli yerde yatan Filistinlilerden birinin yanına gelip kollarından tutup ayağa kaldırarak diğerlerinden uzak başka bir yere götürmektedir. Götürülme sırasında bir görevlinin tasmaını tuttuğu bir köpeğin de, Filistinli şahsa saldırtmaya çalıştığı gözükmemektedir. Görüntüde, görevlilerden bazılarının kameraların görmemesi için Filistinli şahsın etrafını güvenlik kalkanlarıyla kapatmaya çalıştığı ve bu esnada başka bir görevlinin ise Filistinlinin makatına cop soktuğu görülmektedir (Guardian News, 2024). Olayın akabinde basına yansıyan haberlerde tecavüz vakasına maruz kalan Filistinlinin hastaneye kaldırıldığı ve yürüyemediği belirtilmiştir (Al Jazeera, 2024a).

Görsel 5. Sde Teiman Cezaevi'nde Özgürlüğünden Mahrum Bırakılmış Filistinliye Tecavüz Edilmesi

Kaynak: Sky News, 2023

Ulusal Güvenlik Bakanı Itamar Ben Gvir'in göreve gelmesiyle birlikte İsrail'deki alıkonulma merkezlerinde tutulan Filistinlilerin tutulma şartları sistematik bir şekilde kötüleşmeye başlamıştır. İsrail Cezaevi Hizmetleri Kurumunun kendisine bağlı olması Filistinli alıkonulanlara yönelik cezaevlerinde yaşanan insan hakları ihlallerini arttırmış ve Filistinliler sistematik işkence ve kötü muamelelere maruz kalmışlardır. Aşırı kalabalık ortamlardan aile görüşlerinin sınırlandırılmasına ve banyo sürelerinin kısıtılmasına kadar birçok alanda yeni uygulamalar yürürlüğe girmiştir (Haaretz, 2023a). Örneğin 18 Ekim 2023'te, hükümet tarafından Knesset

Ulusal Güvenlik Komitesinin onayıyla uzatılabilecek olan Hapishane Yönetmeliği'ne eklenen geçici bir madde; güvenlik suçlarına karıştığından şüphelenilen veya bu suçlardan hüküm giyen özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişilerin yaşam alanlarını daraltmaya yönelik alınacak önlemlere ek olarak, söz konusu kişilerin alıkonulma merkezlerinde yerde yatmasını öngörmektedir (Hareetz, 2023b).

Sde Teiman Cezaevinde Filistinli mahpuslara yönelik olarak İsrail askerleri tarafından gerçekleştirilen tecavüz vakası sonrasında üzerinde askeri üniformayla ve yüzünde kar maskesiyle bir televizyon kanalına çıkan vakanın gerçekleştiği cezaevi yetkililerinden bir subayın canlı yayındaki itirafları, İsrail cezaevlerindeki sistematik işkencenin boyutlarını gözler önüne sermektedir. Yaşanan cinsel saldırıyı savunan asker, üstlerinin kendilerine Filistinli esirleri dövmelemlerini ancak bu dövme vakalarını fotoğraflamamalarını söylendiğini ifade etmiştir (Al Jazeera, 2024b).

İsrail Ulusal Güvenlik Bakanı aşırı sağcı Itamar Ben Gvir, Filistinli tutukluların tutulduğu yüksek güvenlikli bir ceza infaz kurumuna düzenlediği bir ziyaret sonrasında sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı açıklamada cezaevlerindeki Filistinli tutukluları en ağır şartlarda tuttuklarını belirterek *“tuvalet (koğuşun) ortasında yerde bir delik şeklinde yataklar demirden, karanlık bir hücrede elleri bağlı 8 mahkûm kalmakta ve arkada İsrail Milli Marşı sürekli çalmakta”* ifadelerini kullanmıştır (The Electronic Intifada, 2023). Ben Gvir yaptığı bir başka açıklamada ise Filistinli mahpuslara meyve sepeti verilip verilmemesiyle ilgili bir konuyla uğraşmak zorunda kaldığı için büyük bir talihsizlik yaşadığını ifade ederek; Filistinli mahpusların başlarına sıkılarak öldürölmeleri veya idam edilmelerini öngören yasa tasarısının İsrail Parlamentosu Knessett'in üçüncü oylamasında kabul edilmesi gerektiği temennilerinde bulunmuştur (Middle East Monitor, 2024).

Ben Gvir'ın bu açıklamalarının ardından İsrail Cezaevi Servisi Komiseri Kobi Yaakobi ise İsrail Cezaevi Servisinin en öncelikli hedeflerinden birinin Bakanlığın politikalarıyla uyumlu bir şekilde, güvenlik mahpuslarına yönelik muamelelerin ve mahpusların tutulma koşullarının kötüleşeceğini belirtmiştir (B'TSELEM, 2024: 8).

Bu süreçte bazı bakanların, milletvekillerinin ve diğer yetkililerin yaptığı açıklamalar, bu insanlık dışı eylemi onaylar nitelikte olduğu gibi İsrail'deki alıkonulma merkezlerinde tutulan Filistinlilere yönelik işkence kastını da ortaya koyma niteliğinde olmuştur. Olayın hemen akabinde İsrail Maliye Bakanı Bezalel Smotrich X hesabından yayınladığı bir video mesajda, vakaya ilişkin açılan askeri soruşturmayı kastederek; askeri başsavcının ellerini İsrail'in kahraman savaşçıları

nın üzerinden çekmesini söylemiştir. Ulusal Güvenlik Bakanı Itamar Ben Gvir ve aşırı sağcı Otzma Yehudit Partisinin bazı yetkilileri ise gözaltına alınan askerlerin serbest bırakılması için Sde Teiman'a doğru yola çıktıklarını ilan etmişlerdir. Knesset Dışişleri ve Savunma Komitesi Başkanı Yuli Edelstein ise “*Askerlerimiz suçlu değil ve askerlerimize yönelik bu aşağılık soruşturma kabul edilemez.*” ifadelerini kullanmıştır (Al Jazeera, 2024c). Ulusal Güvenlik Bakanı Itamar Ben Gvir ise “*Ulusal güvenlik söz konusu olduğunda her türlü eylem serbesttir.*” açıklamasını yapmıştır (Al Jazeera, 2024d). Olayın akabinde büyük bir protestocu grup gözaltına alınan faillerin serbest bırakılması için faillerin götürüldüğü askeri üsse saldırarak, üsse girmiş ve failleri kurtarmaya çalışmıştır (BBC, 2024).

Alıkonulma mekânı olarak bilinen cezaevleri, gözaltı merkezleri gibi yerler yapıları gereği erişimi sınırlı, dış dünyadan soyutlanmış, kapalı ve tamamen devlet kontrolünde olan mekânlar olduklarından, burada özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin işkence ve kötü muameleye maruz kalma riski oldukça yüksektir (APT, 2025). İçinde bulundukları şartlar itibarıyla savunmasız ve korunmaya muhtaç bir durumda olan bu kişiler, en temel insani ihtiyaçlarını giderme konusunda devletin ilgili kurumlarına bağımlı durumdadır. Güvenlikçi siyasal sistemlerin olduğu devletlerde, insan hakkı ihlallerinin simge mekânları haline gelen bu tür yerler, genellikle özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişilere yönelik baskı, sindirme ve cezalandırma politikalarının da merkezinde yer almaktadır.

Bir devlet görevlisinin gözaltında bulunan bir kişiden bilgi elde etme, itiraf alma, onu, cezalandırma, korkutma, aşağılama gibi sebeplerle kişiye tecavüz etmesi uluslararası standartlara göre işkence olarak kabul edilmektedir (AİHM, Aydın/Türkiye, 1997: 51). İşkence ve kötü muamele arasındaki farklılığa bakıldığında çok ağır ve zalimane acılara sebep olan kasıtlı eylemler işkence olarak tanımlanmaktadır. Şüphesiz tecavüz eylemi taksirle gerçekleşmemektedir. Ayrıca tecavüz eylemi mağdur da meydana getirdiği fiziki ve ruhsal acı bakımından son derece ağır bir işkence yöntemi olmakla birlikte, etkileri çok uzun yıllar sürebilecek psikolojik sorunlara da sebebiyet verebilmektedir (AİHM, Aydın/Türkiye, 1997: 78).

Somut olayda İsrail askerleri, özgürlüğünden mahrum bırakılmış Filistinlinin savunmasız durumundan faydalanarak mağdura dönük tecavüz eyleminde bulunmuşlardır. Tecavüz eyleminin gerçekleştirilme biçimi yani şahsın vücuduna çok sert bir cisim sokularak gerçekleştirilmesi şahsın aşağılanmasına ve buna ek olarak derin bir fiziksel acı yaşamasına sebebiyet vermiştir. Öyle ki olaydan sonra mağdurun hastaneye kaldırılması ve aktarılan bilgilere göre yürüyemez hale gelmesi mağdurun yaşadığı fiziki ıstırapın boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Zira olayın görüntülerinin ortaya çıkması ve mağdurun kimliğinin kamuoyunda ifşa olması şahsın yaşadığı ruhsal ıstırapın daha da derinleşmesi ihtimalini ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak mağdurun maruz kaldığı tecavüz eylemi kişinin fiziksel bütünlüğünün yanı sıra ruhsal bütünlüğüne de ciddi zararlar vermiş ve kişide uzun yıllar geçmeyecek kalıcı fiziksel ve psikolojik izler bırakmıştır.

C. KÖPEKLİ İŞKENCE VAKASI

Vaka 4: Al Jazeera tarafından yayımlanan bir videoda İsrail askerlerinin Gazze'deki Jabaliye Mülteci Kampında bulunan bir eve baskın yaptığı, askerlerin baskın sırasında evde bulunan Dawlat Abdullah Al Tananı isimli Filistinli yaşlı bir kadını evden zorla çıkartmaya çalıştığı ancak kadının bunu reddetmesi üzerine yaşlı kadının üzerine askeri köpeği saldırdığı ve köpeğin yaşlı kadına vahşi bir şekilde saldırarak kadını yaraladığı görülmektedir. Görüntülerden videonun köpeğe takılan kameradan çekildiği anlaşılmaktadır. Videonun girişinde askeri postalları olan kişilerin bir kapıdan içeri girdiği de görülmektedir. Olaydan sonra kadınla yapılan bir röportajda kadının kolunun sargılı olduğu görülmektedir. Kadın röportajında; köpeğin kolunu kaptığını, evin girişine kadar kendisini sürüklediğini ve kolunda ciddi yaralara sebebiyet verdiğini ifade etmiştir (Al Jazeera, 2024e).

Görsel 6. Jabaliye Mülteci Kampında Evinde Köpekli Saldırıya Uğrayan Dawlat Abdullah Al Tananı

Kaynak: Al Jazeera, 2024

Görsel 7. Saldırı Sonrası Dawlat Abdullah Al Tananı kolundan yaralandı

Kaynak: Al Jazeeraa 2024

İşkence yöntemleri genel itibariyle fiziksel işkenceler ve psikolojik işkenceler olmak üzere ikiye ayrılır. Ancak bazı işkence yöntemleri sonuçları itibariyle mağdurda hem fiziksel acıya hem de ruhsal ıstıraba neden olabilmektedir. Bu yöntemlerden ilk akla gelen köpek kullanılarak mağdura işkence yapılmasıdır (Benedek, 2012: 81). Köpek genellikle mağduru korkutma yani kişide ruhsal ıstırap yaratma amacına yönelik kullanılsa da özellikle köpeğin mağdura saldırıp kişiyi yaralaması halinde kişide fiziksel acı meydana gelebilir.

BM İşkencenin Önlenmesi Komitesi alıkonulma merkezlerinde çoğunlukla sorgulama esnasında kullanılan bazı tekniklerin işkence ve kötü muamele yasağını ihlal ettiği için yasaklanması gerektiğini belirtmektedir. Komite'ye göre, "cinsel aşağılama", "su işkencesi", "kısa zincirleme" ve "korkutma amaçlı köpek kullanımı" gibi tekniklerin doğrudan işkence ve kötü muamele teşkil etmektedir (BM İşkencenin Önlenmesi Komitesi, 2006: 24).

Amerikan askerlerinin Irak işgali sırasında Ebu Gureyb cezaevinde özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişilere yönelik yaygın olarak kullandığı işkence

yöntemlerinden biri olan köpekli işkence sahneleri görsel basında yoğun olarak yer alırken (The Guardian, 2009) ; benzer sahnelere İsrail cezaevlerinde ve gözaltı sırasında İsrail güvenlik görevlilerinin Filistinlilere yönelik muamelelerinde de şahit olunmaktadır. Görsel basına yansıyan videolarda, İsrail güvenlik görevlilerinin ev baskınları başta olmak üzere, gözaltı işlemleri sırasında ve özellikle alıkonulma merkezlerinde bir işkence tekniği olarak eğitilmiş köpekleri kullandığı net bir şekilde ortaya konmaktadır. Zira hem yukarıda bahsettiğimiz BM raporlarında hem de Euro-Med İnsan Hakları İzleme Örgütü (2024) gibi bazı insan hakları örgütlerinin yayımladığı raporlarda, İsrail'in köpekli işkenceyi sistematik bir işkence tekniğini olarak kullandığından bahsedilmiştir.

Euro-Med İnsan Hakları İzleme Örgütü, İsrail'in Filistinlilere yönelik olarak köpekleri bir işkence aracı olarak kullandığını ve bunun 6 farklı şekilde tezahür ettiğini belirtmiştir. Euro-Med'in kayıtlarına göre, İsrail hapishanelerinde özgürlüğünden mahrum bırakılmış Filistinliler eğitilmiş askeri köpekler tarafından tecavüze uğramaktadır. İkinci olarak, İsraili yetkililer köpekleri kullanarak özgürlüğünden mahrum bırakılmış Filistinlileri kasıtlı olarak aşağılamak istemektedir. Üçüncü olarak, İsrail askerleri özellikle Gazze'de ev baskınları sırasında zorla yerinden edilme emirlerine karşı direnen Filistinli sivillere yönelik köpekler kullanarak onları zorla evlerinden çıkarmaya çalışmaktadır. Dördüncü olarak, İsrail askerlerinin hastane baskınlarında köpekler kullanarak hastane çalışanlarını yıldırma ve hastanede yatan hastaları hastaneden zorla tahliye etmeye çalışmaktadır. Beşinci olarak, gözaltı merkezleri ile hapishanede tutulan özgürlüğünden mahrum bırakılmış Filistinliler, havlamaya ve yemeklerini köpek gibi eğilerek yemeğe zorlanmaktadır. Son olarak, özgürlüğünden mahrum bırakılmış Filistinliler köpek dışkısı üzerinde yatmaya zorlanmaktadır (Euro-Med İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2024).

Somut vaka uluslararası insan hakları hukuku uyarınca değerlendirildiğinde, köpeğin vahşi bir şekilde yatağında yatan kadına saldırdığı; kadının ise köpeğin saldırısına karşı koymaya çalıştığı ancak başarılı olamadığı görülmektedir. Saldırı sırasında kadının büyük bir korku yaşadığı, bağırdığı ve çığlıklar attığı duyulmaktadır. Köpek kadının kolunu ısırarak ve kadını yerde sürükleyerek evin girişine çıkarmıştır. Olayın hemen akabinde mağdurun sağ kolunun omuzuna kadar tamamen sargıya alındığı ve kolunu hareket ettiremediği görülmüştür. Olayın gerçekleşme biçimi incelendiğinde, İsrail askerlerinin gerçek kastının evini terk etmeyen Filistinli yaşlı kadını sadece köpek ile korkutmak ve aşağılamak olmadığı, bunun yanında kadının fiziksel bütünlüğüne zarar vermeyi hedeflediği anlaşılmaktadır. Saldırı esnasında yaşlı kadının yaşadığı korku nedeniyle bağırması

kayıt altına alma, kadın ve erkeklere yönelik cinsel saldırı, ağır şekilde dövme, dayak, köpekle korkutma ve yaralama, elleri arkadan bağlı bir şekilde uzun süre bekletme, gözleri bağlı bir şekilde dizleri üzerinde uzun süre bekletme, küfür ve hakaret etme, aşağılama, tehdit etme, su ve yemek vermeme, uykusuz bırakma, tuvalet erişimini kısıtlama, yerde yatırma, banyo yapma kısıtlamaları, kelepçeyle ranzaya bağlama, sesli marş ve müzik dinletme). Dolayısıyla bu eylemler bir ihmal sonucu vuku bulan eylemler olmanın ötesinde belirli birtakım amaçları (cezalandırma, itiraf alma, yıldırma, aşağılama vb.) hedeflemektedir. Daha da önemlisi söz konusu eylemlerin gerçekleştirilebilmesi için güçlü bir siyasal irade ve devlet desteğine ihtiyaç vardır. Özellikle de alıkonulma merkezlerindeki tutulma şartlarını düzenleyen yönetmeliklerde, özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin aleyhine yapılan değişiklikler ve yine bu bağlamda parlamentoda görüşülen yasa tasarıları adeta sistematik bir politikanın devamı mahiyetindedir.

İşkence ve kötü muamele yasağı, mutlak bir yasak olmanın yanı sıra uluslararası hukukun emredici normudur. Dolayısıyla İsrail, uluslararası hukuk yükümlülükleri uyarınca, Filistinlilere yönelik İsraili yetkililerin işlediği işkence ve kötü muamele eylemlerini etkili bir şekilde soruşturmakla yükümlüdür. Ancak ne yazık ki İsrail makamlarının bu sorumluluğu yerine getirme noktasında oldukça isteksiz oldukları ve hatta söz konusu eylemleri güvenlik gerekçesiyle meşrulaştırmaya çalıştıkları görülmektedir. İsrail güvenlik görevlileri tarafından Filistinlilere yönelik işkence ve kötü muamele yapıldığına dair çok sayıda makul şüphe ve açık kanıta rağmen, İsrail makamları failer hakkında çoğunlukla soruşturma açmadığı gibi, açılan soruşturmalar da etkili bir şekilde yürütülmemektedir. Bu durum cezasızlık kültürünün yaygınlaşmasına ve yeni ihlallerin yaşanmasına da kapı aralamaktadır. Sde Teiman Cezaevi'nde gerçekleşen tecavüz eylemi sonrasında; İsraili bazı bakanların, milletvekillerinin, siyasi parti yetkililerinin ve sivil halktan grupların failere dönük başlatılan soruşturmaya yönelik açıklama ve eylemleri (bazı grupları askeri üssü basıp failerin gözaltına alınmasına engellemeye çalışmaları) bütün yönleriyle ortaya çıkmış, açık ve net kanıtların olduğu ve bütün dünyada büyük bir tepkiye sebep olan bir işkence vakasında bile soruşturma açmanın zorluklarını ortaya çıkarması açısından oldukça ilginç bir örneklik teşkil etmektedir.

İşkence yasağı uluslararası kamu düzeninin önemli bir kuralı olmakla birlikte, bu yasağın İsrail tarafından sistematik bir şekilde ihlali uluslararası kamu düzeninin bozulmasına yönelik tehditleri de beraberinde getirmektedir. Bu yüzden de uluslararası toplum bu konudaki yasal sorumluluğunu yerine getirerek, elindeki

bütün baskı araçlarını hızlı ve etkili bir şekilde kullanarak İsrail'in bu insanlığa karşı eylemlerini engellemelidir.

BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi'ne taraf olan İsrail, bu sözleşme kapsamındaki maddi ve usuli yükümlülüklerine aykırı davranmakta ve işkence kötü muamele yasağını sistematik bir şekilde ihlal etmektedir. Bu noktada özellikle Sözleşme'nin denetim organı olan İşkenceye Karşı Komitenin İsrail'deki alıkonulma merkezlerinde bağımsız bir soruşturma yürütmesi ve özgürlüğünden mahrum bırakılmış Filistinlilerin maruz kaldıkları işkence ve kötü muameleleri engellemek için somut ve acil önlemler alması gerekir.

Kuşkusuz işkenceye maruz kalmış bir kişinin onuru kolay kolay bir daha onarılamaz. Yahudi olduğu için Auschwitz Kampı'nda korkunç işkencelere maruz kalan ünlü Avusturyalı Filozof Jean Amery'nin şu sözleri, bu korkunç suçun insan da yarattığı tahribatın sınırlarını görmemiz açısından oldukça önemlidir.

“İşkence edilen kişi, işkence edilmiş olarak kalır. İşkenceye uğrayan kişi artık dünyaya uyum sağlayamaz, bir hiç yerine konmanın getirdiği bulanıklı asla yok olmaz. Yüze atılan ilk tokat ile parçalanıp daha sonra işkenceyle yok edilen insanlığa güven duygusu bir daha kazanılamaz (*Levi, 2023: 27*).”

KAYNAKÇA

Al Jazeera. (2024a, Temmuz 29). *Israeli far-right politicians protest arrest of soldiers suspected of abuse*. 10 Nisan 2025 tarihinde <https://www.aljazeera.com/news/2024/7/29/israeli-far-right-politicians-protest-arrest-of-soldiers-suspected-of-abuse> adresinden alındı.

Al Jazeera. (2024b, Temmuz 30). *Israeli soldier accused of involvement in prisoner rape speaks out* [Video]. YouTube. 18 Nisan 2025 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=q2vik-tkqdlw> adresinden alındı.

Al Jazeera. (2024c, Temmuz 29). *Israeli far-right politicians protest arrest of soldiers suspected of abuse*. 10 Nisan 2025 tarihinde <https://www.aljazeera.com/news/2024/7/29/israeli-far-right-politicians-protest-arrest-of-soldiers-suspected-of-abuse> adresinden alındı.

Al Jazeera. (2024d, Ağustos 9). *'Everything is legitimate': Israeli leaders defend soldiers accused of rape*. 19 Mart 2025 tarihinde <https://www.aljazeera.com/news/2024/8/9/everything-is-legitimate-israeli-leaders-defend-soldiers-accused-of-rape> adresinden alındı.

Al Jazeera. (2024e). *Video shows Israeli military dog mauling elderly Palestinian woman amid army operation in Jabalia* [Video]. YouTube. 10 Mart 2025 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=reF-iLVWWWhs> adresinden alındı.

Albanese, F. (2024). *Genocide as colonial erasure*.

Amnesty International. (2024, Temmuz). *Israel must end mass incommunicado detention and torture of Palestinians from Gaza*. 26 Mart 2025 tarihinde <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/07/israel-must-end-mass-incommunicado-detention-and-torture-of-palestinians-from-gaza/> adresinden alındı.

APT. (2025, Şubat 20). *Transparency & oversight*. <https://www.apr.ch/torture-prevention/what-is-torture-prevention/transparency-oversight>

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (1997). *Aydın/Türkiye* (Başvuru No. 23178/94, 25 Eylül 1997).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (1997). *Assenov ve Diğerleri/Bulgaristan* (Başvuru No. 874/1086, 28 Ekim 1998).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (2000). *Kudla/Polonya* (Başvuru No. 30210/96, 26 Ekim 2000).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (2000). *Salman/Türkiye* (Başvuru No. 21986/93, 27 Haziran 2000).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (2001). *Valaşinas/Litvanya* (Başvuru No. 44558/98, 24 Temmuz 2001).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (2001). *Z ve Diğerleri/Birleşik Krallık* (Başvuru No. 29392/95, 10 Mayıs 2001).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (2006). *Corsacov/Moldova* (Başvuru No. 18944/02, 4 Nisan 2006).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (2007). *Frerot/Fransa* (Başvuru No. 70204/01, 12 Haziran 2007).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (2007). *Wieser/Avusturya* (Başvuru No. 2293/03, 22 Şubat 2007).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (2010). *Gäffen/Almanya* (Başvuru No. 22978/05, 1 Haziran 2010).

BBC. (2023, Aralık 27). *Gaza: Video appears to show Palestinian men stripped and detained by IDF*. 26 Şubat 2025 tarihinde <https://www.bbc.com/news/av/world-middle-east-67659922> adresinden alındı.

BBC. (2024). *Israeli protesters enter army base after soldiers held over Gaza detainee abuse*. 26 Mart 2025 tarihinde <https://www.bbc.com/news/articles/c2q07kd3ld6o> adresinden alındı.

Benedek, W. (2006). *İnsan haklarını anlamak*. Avrupa İnsan Hakları ve Demokrasi İçin Eğitim ve Araştırma Merkezi.

B"tSELEM. (2024). *Welcome to hell: The Israeli prison system as a network of torture camps*.

Doğru, O., & Nalbant, A. (2012). *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi: Açıklama ve önemli kararlar* (Cilt 1).

Guardian News. (2025, Mart 3). *Israeli media airs footage allegedly showing soldiers sexually abusing Palestinian detainee* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=qmjGdzj-5BA>

Haaretz. (2023a, Eylül 1). *Report: Ben-Gvir imposes restrictions on family visits of Palestinian prisoners, ignores Israeli security orgs' alarm*. 4 Nisan 2025 tarihinde <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-09-01/ty-article/.premium/ben-gvir-puts-restrictions-on-palestinian-prisoners-ignores-israeli-security-orgs-alarm/0000018a-4fe6-d845-adfe-ffe6d3060000> adresinden alındı.

Haaretz. (2023b, Ekim 18). *Israeli Gov't approves temporary plan to address overcrowding of Palestinian prisoners*. 4 Nisan 2025 tarihinde <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-10-18/ty-article/.premium/israels-knesset-approves-temporal-prison-overcrowding-for-palestinian-prisoners/0000018b-4333-d242-abef-533795bc0000> adresinden alındı.

International Displacement Monitoring Center. (2024, Şubat 20). *Palestine: Conflict in Gaza leaves 83 per cent of the population internally displaced in less than three months*. <https://www.internal-displacement.org/spotlights/Palestine-Conflict-in-Gaza-leaves-83-per-cent-of-the-population-internally-displaced-in-less-than-three-months/>

Levi, P. (2023). *Boğulanlar kurtulanlar* (5. baskı). Can Yayınları.

Middle East Monitor. (2024, Temmuz 1). *Ben-Gvir calls for executing Palestinian prisoners*. 15 Mart 2025 tarihinde <https://www.middleeastmonitor.com/20240701-ben-gvir-calls-for-executing-palestinian-prisoners/> adresinden alındı.

Reidy, A. (2002). *İşkencenin yasaklanması: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesi'nin uygulanmasına ilişkin kılavuz* (İnsan hakları el kitapları No. 6).

Sky News. (2023, Aralık 27). *Adviser to Benjamin Netanyahu responds to video appearing to show detained Palestinian men* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=OXgDo-Vwpo3o>

The Electronic Intifada. (2025, Mart 5). *Israel using its national anthem as “noise torture” against detainees*. <https://electronicintifada.net/blogs/maureen-clare-murphy/israel-using-its-national-anthem-noise-torture-against-detainees>

The Guardian. (2009, Nisan 24). *US to release pictures of prisoner abuse in Iraq and Afghanistan*. https://www.theguardian.com/world/2009/apr/24/photographs-abuse-iraq-afghanistan?CMP=gu_com

The Public Committee Against Torture in Israel, Adalah - The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel, HaMoked - Center for the Defence of the Individual, & Physicians for Human Rights Israel. (2023). *Systemic torture and inhumane treatment of Palestinian detainees in Israeli prison facilities since October 7*.

United Nations (UN). (1984). *Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*.

United Nations (UN). (2006). *Conclusions and recommendations of the Committee against Torture: United States of America* (CAT/C/USA/CO/2).

United Nations (UN). (2015). *United Nations standard minimum rules for the treatment of prisoners (the Nelson Mandela Rules)*.

United Nations (UN). (2022). *Manual on the effective investigation and documentation of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (Istanbul Protocol)*.

United Nations Human Rights Council (UNHRC). (2024). *Situation of human rights in Palestine and other occupied Arab territories: Report of the Secretary-General* (A/HRC/55/73). Elli beşinci oturum.

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner (OHCHR). (2023). *Human rights in the occupied Palestinian territory*.

United Nations Relief and Works Agency (UNRWA). (2024). *Detention and alleged ill-treatment of detainees from Gaza during Israel-Hamas war*.

Uluslararası Ceza Mahkemesi. (2002). *Roma Statüsü*.

Üzülmez, İ. (2005). Yeni Türk Ceza Kanununda işkence ve eziyet suçu. *Hukuk ve Adalet: Eleştirel Hukuk Dergisi*, 2(5).

Video appears to show at least two children stripped and detained by IDF in Gaza stadium among Palestinian men. (2023, Aralık 27). CNN. <https://edition.cnn.com/2023/12/27/middleeast/gaza-children-detained-idf-video/index.html>

Yazar, E. (2023). Nezarethanelerin Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi standartları bağlamında izlenmesi ve raporlanması: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu örneği. *Tİ-HEK Akademik Dergi*, 6(10), 197-251.